

Kælvningsfeber.

Foredrag i det kgl. Landhusholdningsselskab d. 30te Januar 1884
af Dyrlæge **L. V. Oppermann.**

Den i de sidste Aartier stedfundne store Forandring i Henseende til Husdyrenes bedre og kraftigere Ernæringsforhold er, som bekjendt, for en meget væsentlig Del kommen Kvæget tilgode. Dette heldige Opsving har jo allerede bragt rige Resultater, og der er al Grund til at vente, at en videre Udvikling i Fremtiden vil give os en Modstandsevne, som vort Landbrug i saa høj Grad trænger til, for at vi kunne fyldestgjøre de stadig voxende Krav, som stilles til os. Lige over for Sygdomsformerne har den bedre Pleje havt en væsentlig Betydning. I Sultplejens Tid optraadte helt andre Sygdomskarakterer end nu. I denne Henseende vil jeg saaledes tillade mig at minde om, at Afkræftelsessygdomme hos Kvæget viste sig saare almindelige hen imod Foraaret, naar Sultplejen og det større og større Krav, som det voxende Foster stillede til Moderdyret, i Forening toge de sidste Kræfter bort fra dette. Afkræftelsen var saa stor, at Dyret meget hyppig manglede Kraft til selve Fødselsakten, og Børen manglede Evne til at trække sig sammen for at bortstøde Efterbyrden. Man indførte Sygdomsbenævnelser som »Hæletomhed« og »Solskudssyge«, idet man forment, at det var paa Grund af Solskinnet, at det svage, afkræftede Dyr om Foraaret faldt om og ikke kunde rejse sig, naar det blev drevet tilvands. — Heldigvis hører jo nu sligt til de

sjældne Undtagelser, men Erfaringen har imidlertid bekræftet, at saa vist som vore bedre Ernæringsforhold og større Omhyggelighed for Plejen i det Hele taget i mange Henseender have havt en bedre Sundhedstilstand til Følge, saa vist er det ogsaa, at netop disse Omstændigheder ikke sjældent medføre ejendommelige Sygdomsformer, som kunne ramme meget haardt, ja selvfølgelig netop nu føles mest, da der staaer langt anderledes store Værdier paa Spil end i gamle Dage. Blandt disse Sygdomsformer — særlige Følger af vor Tids Forplejningsforhold — indtager Kælvningsfeberen en meget fremskudt Plads. Fra Landmændenes Side er der saa meget mere Grund til at underkaste denne desværre saa frygtede Sygdom en nærmere Drøftelse, dels paa Grund af, at der om selve Sygdomskaraktererne har hersket og endnu hersker meget uklare — for ikke at sige helt forkerte Anskuelse, og dels fordi Nutidens Forskninger ganske sikkert have bragt os paa et betydelig sikrere Standpunkt end tidligere, — et Standpunkt, som i flere Henseender frembyder væsentlig Interesse og ogsaa afgiver Resultater af stor praktisk Betydning.

Kælvningsfeberens Litteratur i Udlandet er saare stor, og man kan sige, at der næppe er nogen anden Husdyrsygdom, som har sat saa mange Penne i Bevægelse som denne. I de sidste 35 Aar er der saaledes i det tyske og franske Sprog fremkommet omtrent 100 Monogrfier om den, og det mærkelige er, at der for en meget stor Del hersker Uenighed, navnlig om Sygdommens egentlige Væsen. Man kan derfor ingenlunde sige, at de Lærde have været enige. Ved imidlertid blot at gjøre et temmelig overfladisk Indblik i de forskjellige Anskuelse, finder man lige strax, at en stor Mængde Forfattere ganske sikkert ikke have studeret Sygdommen praktisk ad klinisk Vej, saa at taagede theoretiske Betragtninger ikke sjældent have ledet til at give et aldeles forkert Sygdomsbillede. I Modsætning til Udlandets rige Litteratur er Danmarks meget fattig; de i Indledningen berørte Forhold kunne jo meget

godt være en væsentlig Grund til, at da Sygdommen optraadte sjældnere og ikke ramte meget følelig, skjænkede man den kun ringe Opmærksomhed. Det er fra Erik Viborgs og Stockfleths Haand, at der foreligger skriftlige Arbejder om Sygdommen; den Første oplæste i medicinsk Societet i Aaret 1813 en Afhandling om Kælvningsfeberen, og den Sidste har i sine kliniske Iagttagelser 1863 og 1870 leveret os et smukt Arbejde om samme Æmne. For os Danske er det for saa vidt uheldigt, at vore to store — for ikke at sige eneste Autoriteter paa den egentlige Veterinærpathologies Omraade, ganske sikkert i meget væsentlige Henseender have havt et Fejlsyn for Sygdommens egentlige Natur, og jeg behøver ikke at pointere, at de nævnte Mænds Anskuelser ikke indskrænkedes til at blive blot personlige, men at de som Læresætninger forplantedes og bleve almengyldige for hele Slægter. Erik Viborg gjør Kælvningsfeberen aldeles analog med Menneskets Barsel-feber, og Stockfleth gaaer ud fra, at Sygdommens Væsen bestaaer i en Selvinfektion, og at Giften frembringer de store deprimerende Virkninger paa Nervesystemet. Nutidens Forskninger have imidlertid i meget høj Grad rokket og for en væsentlig Del aldeles omstyrtet disse Anskuelser; blandt dem, som i vor Tid har Fortjenesten af en utvivlsom rigtigere Betragtning af Sygdommen, maa i første Række nævnes Prof. Franck fra München.

I ganske korte Træk skal det altsaa her i Aften være min Opgave at fremstille det Standpunkt, som vi nu staa paa lige over for Sygdommen, og jeg har den Formening, at netop de nye Forskninger stille os langt sikrere end tidligere over for denne Fjende, og at der i praktisk Henseende er indvundet ikke saa ganske lidt. Den bedste Vej at komme til en sikker Anskuelse er selvfølgelig det kliniske Studium, hvor man staaer praktisk lige over for Sygdommen, og dernæst ikke at sky Umage for at faa Lejlighed til at foretage Sektioner, baade af de forinden Døden slagtede Dyr og af dem, som ere døde af Sygdommen. I denne Henseende skal jeg tillade mig at bemærke,

at da jeg under 30 Aars praktisk Virksomhed ved at vælge denne Sygdom til Specialstudium dels nu har havt over fem Hundrede af Sygdommen angrebne Dyr under Behandling, og dels foretaget et meget stort Antal Sektioner, tør det vel uden Ubeskedenhed forudsættes, at jeg ikke staaer som Begynder lige over for denne frygtede Sygdomsform.

Kælvningsfeberen er altsaa, fortrinsvis i Henseende til dens Hyppighed, en Nutidssygdom, og der er ikke Spørgsmaal om, at Hyppigheden og Farligheden staa i Forhold til de rigeligere Forplejningsforhold. Der foreligger bestemte Erfaringer, som kunne bevises ved Tal, at den nu i mange Besætninger optræder saa at sige stationær, efter at man har indført stærk Kraftfodring, medens den tidligere var ukjendt, da Besætningen holdtes knapt. En anden Kjendsgjerning er, at den rammer netop de bedste Malkekøer, at den optræder voldsomst hos de kraftigst ernærede Dyr, som ikke derved ere blevne fede, og endelig, at det netop er efter de lette Fødsler, hvor den hyppigst møder, — ja man er endog i sidst nævnte Henseende gaaet saa vidt at paastaa, at Sygdommen aldrig, eller dog yderst sjældent, optraadte efter de haarde Fødsler. Endnu maa bemærkes, at Sygdommen sjældnere optræder hos de første Gang Fødende. Aarsagen til disse her nævnte forskellige Forhold kan meget godt forklares ad fysiologisk Vej, og jeg skal senere tillade mig kort at komme tilbage hertil.

I Henseende til Kælvningsfeberens Symptomer, da skal det her kun være Opgaven at dvæle ved de mest væsentlige, — dem, som særlig frembyde sig for enhver Iagttagers Øje, og iøvrigt kan bemærkes, at Sygdommens Symptomer ere saa udprægede og iøjnefaldende, at Enhver, som en Gang har seet Sygdommen, næppe kan tage fejl af den. Den optræder vistnok hyppigst 24—48 Timer efter endt Fødsel; Spillerummet kan vistnok omtrent sættes til 3 Døgn; et senere Tidspunkt er meget sjældent; naar Enkelte ville have seet Sygdommen optræde endog 10—12 Dage efter endt Fødsel, da foreligger der vistnok en hel

anden Sygdomsform (Børbetændelse, Bughindebetændelse osv.); en hel anden Sag er det, som jeg senere skal udhæve, at Sygdommen meget vel, skjøndt sjældent, kan optræde aldeles uafhængig af Fødselsakten.

Begyndelsen til Sygdommen oversees ikke sjældent; Dyret synes at være noget utilpas, æder ikke og viser sig noget forstyrret. Snart indtræder imidlertid de mere udprægede Tegn; Dyret begynder at tumle, gaaer omkuld, rejser sig et Par Gange, men bliver endelig liggende uden at kunne komme op. Der indtræder nu den 'ejendommelige sløve, sovende Tilstand, som man ikke kan tage fejl af. I højere udviklet Grad ligger Hovedet udstrakt henad Jorden, og hæver man det i Vejret, for atter at slippe det, falder det atter ned som et dødt Legeme; ofte seer man dog, at Patientten ligger med Hovedet bøjet om i Siden, Blikket i høj Grad sløvt, Aandedrættet i Almindelighed noget snorkende, stor Uopmærksomhed for ydre Omgivelser; Munden gjerne aaben, og da Synkningen er hæmmet, oftest noget saglende. Undertiden, men langt fra altid, stønner Dyret og skærer Tænder.

Et andet og væsentligt Symptom er den næsten altid med Sygdommen følgende sekundære Forstoppeelse. Naar Sygdommen er noget fremskreden, ophører aldeles Gjødningens Afgang, (ofte ligeledes Urinen), og der er ikke Spørgsmaal om, at denne Side af Sygdommen kræver den nøjeste Hensyntagen. Drøvtygningen og Appetitten ere op hævede; Mælkeydelsen kan i Begyndelsen af Sygdommen være ret rigelig, men taber sig selvfølgelig snart. — I Henseende til Pulsen, da kan den i Begyndelsen af Sygdommen være ret kraftig og hyppig, men det er et Særkjende, at den snart bliver meget lille og ofte aldeles ufølelig. Hvad der derfor i mere end en Henseende i vor Tid har havt en ganske overordentlig Betydning, saavel lige over for Diagnosen, som for at stille Udsigten for den endelige Udgang (Prognosen), er Thermometrets Brug. Det kan først ret siges, at dette har bragt Klarhed over det meget Gaadefulde, som fulgte med denne

Sygdom, og som absolut tidligere maatte medføre stor Usikkerhed. Temperaturen er nemlig gennemgaaende lavere end normalt, og Erfaringen har viist, at dens Falden og Stigen staaer i et ret bestemt Forhold til Udsigt for Død eller Helbredelse. Koens Normaltemperatur falder omkring 39° C.; mange Iagttagelser gaa ud paa, at der i Kælvningsfeberen kan finde et Fald Sted af indtil 4° , hvilket imidlertid vistnok i saa Fald vil være Tegn paa en snarlig Død. De fleste Undersøgelser svinge imellem $38,5$ og $35,4$.

Da det her givne Sygdomsbillede jo ikke er givet for en Forsamling af Veterinærer, skal jeg ikke vidtløftig omtale Resultaterne af den specielle Undersøgelse af de indvendige Kjønnsredskaber; kun skal det udhæves, at man altid finder Børen sammentrukken, og at der her ikke viser sig Spor til Betændelsestilstand, ej heller til nogensomhelst Raadansamling. Jeg maa i denne Henseende særlig pointere denne Omstændighed, da den staaer i nært Forhold til Nutidens Synspunkt lige over for Sygdommens Natur.

Blandt de Komplikationer, som ikke sjældent ledsage Kælvningsfeberen, skal her blot nævnes Lungebetændelse og Trommesyge; Lungebetændelse er især en højst ubehagelig Tilgift til den egentlige Sygdom, og der er Sandsynlighed for, at den ikke sjældent opstaaer som Følge af uforsigtig Indgift af Medikamenter. Hvad Trommesygen angaaer, da har jeg bestemt Erfaring for, at Creaturejerne i de fleste Tilfælde kunne forebygge en særlig Udvikling heraf ved saa meget som muligt at sørge for Brystleje af Patienten og undgaa længere Tids Henliggen paa Siden.

Endelig skal med et Par Ord omtales et Symptom, som en ganske sjælden Gang kan ledsage Sygdommen, idet Urinen bliver hvidlig, svagt mælkefarvet, ligesom man ogsaa (hvilket imidlertid ikke er lykkedes mig endnu) skal kunne finde Udskillelser under Huden, i Bughulen osv. Det er utvivlsomt Lymfeudskillelser, som her foreligge, men da den gamle Theori om de saakaldte Mælke metastaser —

Mælkens Overgang i Blodet — ingenlunde er død endnu og saa at sige hører med til Folketraditionen (navnlig i Barsefeberen hos Mennesker), og da man endog i Samklang hermed i tidligere Tid benævnedes Kælvningsfeberen for »Mælkefeber«, idet man antog, at den sygelige Tilstand skulde bero paa den anførte »Mælkens Overgang i Blodet«, behøver det kun her at bemærkes, at Videnskaben forlængst har forkastet denne Theori som fuldstændig grundløs.

Prognose (Udsigt for Helbredelse eller Død) og Forløb. Med Rette frygtes Kælvningsfeberen i høj Grad baade paa Grund af dens Farlighed og paa Grund af, at den, som anført, særlig er Gjæst i de bedst holdte, mest værdifulde og bedst ydende Besætninger, og man siger næppe for meget ved at antage, at den alene i vort lille Land aarlig volder Tab, som maa regnes i Hundrede Tusinder Kroner. Da der ganske sikkert under Sygdommen slagtes et meget stort Antal Patienter, uden at man bestemt kunde vide, om Døden var bleven den endelige Udgang, bliver det meget vanskeligt at angive Procentforholdet for Mortaliteten, saa meget mere da vi her i Danmark jo aldeles savne en ordnet Statistik om Husdyrenes Sygdomme, en Statistik, som i mange Henseender vilde have den største Betydning, men som vi næppe kunne faa i Gang uden ved Ansættelsen af Amtsyrlæger. I denne Forbindelse vil jeg benytte Lejligheden og tillade mig at bringe det høje Landhusholdningsselskab Veterinærstandens varmeste Tak og Anerkjendelse for den kraftige Medvirkning, som det i denne Henseende ved den bekendte, saa fortrinlig motiverede, Indstilling til Regjeringen skjænkede Sagen. Desværre strandede foreløbig Reformen, men det er at haabe, at det høje Selskab ikke dermed har opgivet Sagen, men ved given Lejlighed atter vil optage den, for derved at give et kraftigt Stød til, at vi lige over for Udlandet kunne møde med sandfærdig Paastand om, at vi besidde et velordnet Veterinærvesen. Da det selvfølgelig er umuligt altid at slippe for mere ondartede epidemiske Sygdomsformer, kan man med

Grund vente, at Befolkningen i saa Fald med Harme vil beklage sig over vore nuværende, højst uheldige Forhold, som næsten ere enestaaende i alle Europas Kulturlande.

Prof. Stockfleth angiver Dødelighedsforholdet i Kælvningsfeber til 50%; efter Manges Erfaring, som jeg for mit Vedkommende kan bekræfte, er denne Ansættelse vistnok lovlig høj, og man rammer vistnok rigtigere ved at ansætte Dødelighedsforholdet paa Landet til 30%. Imidlertid maa jeg i denne Henseende bemærke, at Sygdommen i enkelte Aar optræder med større Dødelighed end i andre, og fra min Praxis kan jeg bestemt bekræfte meget betydelige Svingninger i saa Henseende. I den nyeste Tid have Flere antaget, at Lufttrykket (Barometerstanden) skulde være en væsentlig Regulator for Sygdommens Udgang; en Stigen skulde være heldig og omvendt. Skjøndt jeg ikke har havt nogen Tillid til denne Theori, har jeg dog foretaget en Del Undersøgelser i denne Retning; undertiden slog det til, men Resultatet har dog været, at man langt fra kan bygge herpaa som noget sikkert. Derimod har den gamle Erfaring, at Sygdommen, naar den optræder meget snart (inden et Døgn) efter Fødselen og med Voldsomhed, i saa Fald er meget dræbende, stor praktisk Værdi, og jeg kan bestemt bekræfte, at Udsigterne ere betydelig heldigere, naar der efter Fødselsakten vindes lidt længere Tid, inden Sygdommen udbryder. I Overensstemmelse med Sygdommens ejendommelige Natur er det imidlertid i de fleste Tilfælde vanskeligt at stille en aldeles bestemt Prognose, og man har mangfoldige Erfaringer for, at Døden kan komme temmelig uventet og pludselig, medens andre Patienter kunne være i høj Grad angrebne og pludselig blive bedre. I Henseende til Haabet om Bedring og Helbredelse maa der særlig lægges Vægt paa følgende Symptomer:

a, Begyndende Opmærksomhed for Omgivelserne; bedre Synkningsevne.

b, Begyndende Virksomhed i Tarmkanalen; i denne Henseende maa jeg lægge megen Vægt paa, at der i

Endetarmen skeer fornyede Ansamlinger, efter at Gjødnin-gen er bortgaaet eller rømmet med Haanden.

c, stigende Temperatur; naar man naaer op til 38° C. eller lidt derover, og der iøvrigt er indtraadt bedre almindelig Tilstand, er det værste i Regelen overstaaet.

Forløbet er i Regelen meget akut; som oftest kommer Afgjørelsen inden 48 Timer; selvfølgelig kan man iagttage et dødeligt Forløb i Løbet af et Par Timer eller vel endnu kortere. Naar der skulde indtræde Komplikationer, vil det være sjældnere, at Sygdommen trækker ud over 3 à 4 Døgn. Rekonvalescentsen er i Regelen kort; Dyret ligesom vaagner, staaer op, og alle Livsfunktioner træde snart i normal Virksomhed; dog iagttages i den første Tid ofte nogen Sløvhed og tumlende Gang, men i Regelen varer det ikke ret længe, førend disse Eftersmæk ogsaa tabe sig. Som man vil se, har dog denne ondartede Sygdom en Lysside, idet den ikke sjældent hurtig ender med fuldstændig og snarlig Helbredelse, og at den ikke efterlader den Afkræftelsestilstand, som i saa mange andre Sygdomme volder store Tab, selv om Helbredelse senere indtræffer.

Sektionen. Her er selvfølgelig ikke Stedet at gaa ind paa en nærmere videnskabelig Drøftelse af Sektionsfundet, som iøvrigt oftest er temmelig negativt, naar der ikke under Sygdommens Forløb er indtraadt Komplikationer. Der er imidlertid en Side af Sektionen, som det i høj Grad er nødvendigt at fremdrage ved denne Lejlighed, da den i praktisk Henseende er af største Betydning. Det har nemlig viist sig, at der ikke kan paavises nogen Betændelsestilstand i de indvendige Fødselsveje, og at der navnlig ikke findes Raaddannelse i disse. Naar undtages de Forandringer, som altid findes efter en nylig endt Fødsel, findes ingen sygelig Tilstand. — Iøvrigt findes i Almindelighed en stærk Forstoppelse, særlig i 3die Mave, hvor Fodermasserne kunne være saa haarde, at man kan flække dem ligesom et Stykke Brænde.

Kælvningsfeberens Væsen og Aarsager. Hvad der først maa udhæves er, at man paa Grund af Sygdommens Symptomer og Sektionen bestemt maa komme fra den Anskuelse, at der foreligger en Sygdom af forraadnesagtig (septisk) Natur. Uden at man behøver noget vidtløftigt videnskabeligt Bevis, kan blot i saa Henseende henvises til, at hvis der efter Prof. Stockfleths Anskuelse fandt en Blodforgiftning Sted, vilde denne Tilstand give sig tilkjende ved forhøjet Temperatur, og at det ligefrem vilde være en Umulighed, at det tilsyneladende dødssyge, helt bedøvede Dyr i Løbet af en Timestid pludselig rejser sig op, giver sig til at æde og, paa lidt Fortumling nær, er fuldstændig rask, hvilket man — som tidligere anført — har Hundreder af Exempler paa. Det vil sees, at de her indvundne Resultater om Sygdomskaracteren ere af stor praktisk Værdi i Henseende til Kjødets Anvendelse som Menneskeføde, og at der i uheldige Tilfælde dog kan reddes ikke ubetydelige Summer fremfor, naar det antages, at Sygdommen var forraadnesagtig, hvoraf Følgen maatte blive, at Kjødet slet ikke burde anvendes. Naar et Dyr slagtes nogenlunde i Tide som Følge af den her beskrevne Sygdom, naar der i denne ikke er indtraadt Komplikationer, og naar Patienten ikke har erholdt stærkt lugtende eller meget skarpe Stoffer som Medikamenter, kan der ikke rejses væsentlige Indvendinger mod Kjødets Anvendelse til Menneskeføde. Det er ganske rigtigt, at Kjødet oftest er lidt mere mørkt end ellers, men denne Omstændighed hidrører sikkert fra, at Blodet i Haarkar-nettet — som Følge af den passive Sygdomskaracter — stagnerer her; den umiddelbare Følge heraf bliver naturligvis ogsaa, at Kjødet, paa Grund af den større Blodrigdom, næppe holder sig saa godt eller længe som et sundt Dyr.

Ved opmærksomt klinisk Studium af Kælvningsfeberen kommer man til det Resultat, at Sygdommens Udgangspunkt er Hjernen. Ifølge de nyere videnskabelige Undersøgelser opstaaer Sygdommen ved et Blodtryk i Hjernens Grundflade. Paa Grund af et for Koen sær-

eget anatomisk Forhold — et meget indviklet Maskenet af Aarer paa dette Sted, kan der ske en Standsning af den fri Cirkulation; der indtræder derefter Oedem (Vandudskillelse) og Anæmi (Blodtomhed) i Hjernen. Naar vi fastholde denne Betragtning, svinder det meste af det Gaadefulde, som før ledsagede Sygdommen; Bedøvelsen og den sovende Tilstand forklares derved let; at Døden indfinder sig ved Sygdommens Højdepunkt, er ogsaa let forstaaeligt, da Funktionsforstyrrelse i Hjernen bliver saa stor, at Livet maa udslukkes; ligeledes vil man kunne forstaa, hvorledes det gaaer til, at den tilsyneladende dødssyge Ko næsten pludselig kan rejse sig op og være rask, idet Blodumløbet i Hjernen pludselig atter bliver frit. At den almindelige Sløvhedstilstand ogsaa forplanter sig til Tarmkanalen og giver sig tilkjende ved Forstoppelse, bliver ogsaa forstaaeligt, naar man erindrer, at Funktionsforstyrrelsen i Hjernen ogsaa forplanter sig til de Hjernenerver, som udbrede sig i Tarmkanalen.

Vore andre Husdyr kunne vel angribes af en Sygdom, som har Tilknytningspunkter med Kælvningsfeberen, men utvivlsomt langt sjældnere og med meget modificerede Symptomer. Svinet er, næst Koen, det Dyr, som angribes hyppigst, men denne Omstændighed staaer ogsaa i fuld Samklang med, at dette Dyrs Maskenet i Hjernen, næst Koens, er mest indviklet. Ligeledes vil man kunne forstaa Muligheden af, at en Ko kan blive angreben af en Kælvningsfeberen fuldstændig lignende Sygdomstilstand uden at have kælvvet; det er selvfølgelig sjældnere, men jeg har dog ikke faa bestemte Optegnelser om et med Kælvningsfeberen analogt Sygdomsbillede udenfor Kælvningsperioden.

I det Hele taget er der al Grund til at tage under Overvejelse, om det ikke var rigtigst aldeles at forkaste Benævnelsen »Kælvningsfeber« om den her beskrevne Sygdomsform. Det er vel saa, at Ordet har vundet Borgerret, men, seet fra et videnskabeligt Standpunkt, maa Benævnelsen forkastes. Den lave Temperatur er jo aldeles kontra Feber-

begrebet. Skjøndt de krampeagtige Symptomer enten ikke ere tilstede eller kun i ringere Grad, bliver Ligheden med Menneskets Eklampsi langt mere fremtrædende end med Barsel-feberen.

Hvorledes udvikles nu den sygelige Tilstand i Hjernen, og i hvilket særligt Forhold staaer den til den endte Fødselsakt?

Efter endt Fødselsakt indtræder der en meget betydelig Revolte i Blodomløbet; der er nu pludselig ikke mere Brug for den store Blodtilførsel til Børen og Fostret; under normale Forhold gaaer en stor Del af det forøgede Blodomløb til Yveret, ligesom der ogsaa efter Fødselen indtræder en forøget Hudvirksomhed. Jo raskere Fødselen har fundet Sted, og jo raskere Børen atter trækker sig sammen, saaledes at den hurtig frigjør sig fra den store Blodmængde, desto hurtigere og voldsommere vil denne søge til de store blodførende Kar. Møder nu Blodet et tæt og indviklet Maskenet i Hjernen, som det skal arbejde sig igjennem, er det let forstaaeligt, at vi have Betingelserne for, at de beskrevne Sygdomssymptomer let kunne opstaa. At den let fødende Ko er særlig udsat, vil forstaaes, naar man erindrer, at Børen i saa Fald trækker sig langt hurtigere sammen end efter de strænge Fødsler; hvorfor den stærkt nærrede Malkeko med rig Blodfylde ligeledes rammes fortrinsvis, vil ogsaa være indlysende af det Foregaaende, og det er endelig ogsaa forstaaeligt, hvorfor man seer, at den meget fede Ko sjældnere angribes, da denne jo næsten altid er en daarlig Fosternærer med forholdsvis* svag Blodtilførsel til Bør og Foster.

Behandling. Det er selvfølgelig ikke her Opgaven at drøfte den specielle Sygebehandling; det skal imidlertid blot anføres, at der næppe eksisterer nogen Sygdom, hvorimod man har forsøgt saa mange forskjellig virkende Medikamenter som netop imod Kælvningsfeberen, en Omstændighed, som ligefrem har sin Aarsag i den Usikkerhed, som har hersket om Sygdommens egentlige Væsen.

Idet altsaa den egentlige Medikament-Behandling maa overlades til Dyrelægen, skal her blot antydes, at Nutiden i meget høj Grad har simplificeret denne, og at det mere og mere træder frem som en Opgave, ikke at anvende, eller dog saa lidt som muligt, Medikamenter, som ved stærk Lugt eller andre, mulig giftige Egenskaber kunne optages i Organismen og derved ødelægge Kjødet. Her bliver det Hovedopgaven at fremstille, hvilket Hverv Kreaturejerne nærmest maa paatage sig, saa længe Sygdommen staaer paa. Det skal da strax siges, at Sygdommen kræver stor Paapassenhed og Ulejlighed, men — dels er det saa, at Sygdommen, som anført, i Regelen ikke strækker sig ud i lang Tid, og dels har Erfaringen tilfulde bekræftet, at man meget ofte faaer rigelig Løn, ved at Patienten kommer sig fuldstændig, og at man derved ofte undgaaer de højst ubehagelige Komplikationer i Sygdommen (Lungebetændelse — Trommesyge). Ejernes Forhold under Sygdommen kan væsentligst præciseres paa følgende Maade:

1, Der sørges for et velstræet Leje; den udstrakte Stilling maa undgaaes saa meget som muligt; det anbefales at stive Patienten af med Halm eller Sække fyldt med Hakkelse; man sørger for, at Patienten ikke hele Tiden ligger paa en og samme Side, men skifter flere Gange i Døgnet. Al mulig Uro og Træk om Patienten undgaaes, og navnlig maa det bestemt fraraades at tumle med Dyret for at faa det op.

2, Saa vidt muligt holdes der Vagt ved Patienten, og tilraades det at være forsynet med en Kniv, for at kunne foretage en øjeblikkelig Slagtning, hvis Døden skulde true med at indfinde sig.

3, Der sørges for en livlig Hudvirksomhed, som søges fremmet ved Tildækning, Indgniden af spirituøse Midler over Kroppen.

4, Der gives strax et Afføringsmiddel (Olie eller Glaubersalt) og anvendes Kulde i Nakken, helst i Form af Ispose eller i Mangel heraf ved kolde Vandomslag.

5, Mælken udtømmes; man lader en Medhjælper løfte

Koens ene Ben i Vejret og maler nu Mælken ud paa Gulvet eller samler den i et fladt Kar.

Et i praktisk Henseende overmaade vigtigt Spørgsmaal trænger sig næsten altid frem under den Form: »Er Faren for Døden saa overhængende, at Slagtning er nødvendig, eller tør man endnu indtil videre se det an og vente Helbredelse.« For Dyrslægen kan det undertiden være meget vanskeligt bestemt at besvare dette Spørgsmaal, men det er naturligvis endnu vanskeligere for Kreaturerne.

Næst at bemærke, at man langtfra altid behøver at tage den næsten dødlignende Bedøvelse som nær Forløber for Døden, idet man hyppig seer, at slige Patienter meget godt kunne komme sig, er det min Overbevisning, hvis Rigtighed jeg har faaet bekræftet ved mange Aars Erfaring, at Thermometret afgiver den bedste Vejleder. Holder Temperaturen (maalt i Endetarm eller Skede) sig over 37° C., er der næppe nogen øjeblikkelig Livsfare; imidlertid maa dog bemærkes, at stærke Svingninger i kort Tid ere et slet Tegn, ligesom ogsaa, at man i den slemme Komplikation, Lungebetændelse, kan finde en Temperatur over det normale. Da Dyrslægen i Regelen ikke kan være vedvarende tilstede under Sygdommen, maa det bestemt anbefales, at Ejerne anskaffe sig et Syge-Thermometer (koster 3 á 4 Kr.), og han vil da meget let kunne sætte sig ind i Bruugen af samme, saa at han jævnlig kan foretage Maalinger, og Optegnelserne herom ville desuden være en vigtig Rettesnor for Dyrslægens videre Behandling.

Forebyggelsesmidler, som i Virkeligheden have praktisk Værd, følge saa at sige af sig selv, naar man først er enig om Sygdommens egentlige Væsen. Det gjælder først og fremmest om, i Slutningen af Drægtigheden og i den første Tid efter Fødselen ikke at anvende for kraftige Næringsmidler. Mod denne Hovedregel syndes der saa ofte, at det maa antages, at denne Omstændighed i høj Grad bidrager til at levere det langt større Antal Patienter end tidligere. Den anbefalede

knappere Ernæring inden Fødselen maa antages at burde begynde omtrent 1 Maaned forinden denne og udstrækkes til mindst 4 á 5 Dage efter denne, — selvfølgelig med Forbehold af gradvis Overgang til det stærkere Kraftfoder. Dernæst maa man i den nævnte kritiske Periode vogte Dyret for Forkølelse. Paa Grund af Forholdene — den hyppig fuldstændige Stillestaaen i en meget varm Stald, er Kvæget utvivlsomt nu langt mere forkjælet end tidligere; Hudvirksomheden tages stærkt i Brug, og Følgerne blive derved dobbelt skjæbnesvangre, naar der i den kritiske Periode skeer en Undertrykkelse. Endnu maa berøres, at man jævnlig seer anbefalet et Afføringsmiddel som Præservativ mod Sygdommen. I Overensstemmelse med Sygdommens Natur er der heller intet væsentligt at indvende herimod, men da Afføringsmidlerne ofte virke meget langsomt hos Koen, var det vistnok rigtigst at give Midlet en Dags Tid før Fødselen, saa at man havde Virkningen, naar Faren var størst. Iøvrigt vil jeg i denne Henseende være mere tilbøjelig til at anbefale at give Koen en større Mængde Roer i den sidste Drægtighedsperiode og i de første Dage efter Fødselen; man vil da kunne naa det samme Maal.

Idet jeg saaledes her har givet en Beskrivelse af den saakaldte »Kælvningsfeber« under den Form, i hvilken den i det langt overvejende Antal Tilfælde optræder, navnlig paa Landet, ligger det nær at spørge, om vi da ikke i Virkelighed se den Form, som Prof. Stockfleth beskriver i de nævnte kliniske Iagttagelser. — Jo ganske vist — og det maa tilføjes, at denne Form egentlig langt mere i videnskabelig Henseende fortjener Navnet Kælvningsfeber, da vi her have en virkelig »Feber« for os. Det er imidlertid aldeles sikkert, at denne Infektionsform, som opstaaer ved et Giftstofs Overgang i Blodet, er langt sjældnere, og Antallet at de Angrebne er forsvindende i Forhold til den beskrevne Form. Da Dødelighed i Infektionsformen er saa overordentlig stor, da Rekonvalescensen i de faa Helbredelses-Tilfælde er lang, og Dyret kommer i en

udtæret Tilstand, og da Kjødet's Anvendelse ubetinget maa forkastes paa hvilket som helst Stadium i Sygdommen, er det naturligtvis et Gode, at denne Form er saa sjælden. Da det ved denne Lejlighed nærmest har været min Opgave at give en Fremstilling af den Sygdom, som under Navn af Kælvningsfeber ved sin Hyppighed og Farlighed med Rette er frygtet af Landmændene, og som — med vor fremskridende Udvikling for Øje — der er al Grund til at antage vil faa større og større Betydning, skal jeg ikke opholde mig ved en udtømmende Beskrivelse af Infektionsformen. Kun skal nævnes, at Sygdommen er af forraadnelseragtig Natur med ganske overordentlig stærk Synken af Livskræfterne, og at man ved en aldeles overfladisk Betragtning af Patienten i flere Henseender faaer et med den beskrevne Form lignende Sygdomsbillede. Der er nemlig Sløvhedstilstand, og Dyret kan ikke rejse sig; Appetiten er fuldstændig ophørt. I Regelen optræder Sygdommen noget senere (efter mine Optegnelser hyppigst paa 3die Dagen efter Fødselen) end den først beskrevne Form. Det aldeles Ejendommelige ved Sygdommen er imidlertid, at den altid strax optræder med forhøjet Temperatur, at Børen ikke er sammentrucken, og at der i denne findes Raadansamling, som næsten altid ogsaa gives tilkjende ved Flod fra Skeden. For den nogenlunde Erfarne vil Fejltagelse være umulig, og man kan kun glæde sig over, at denne næsten altid haabløse Sygdom er temmelig sjælden og langtfra har den store almindelige Betydning for vort Kvæghold som den først beskrevne Form.

Endelig skal med et Par Ord omtales en saakaldet »uægte Kælvningsfeber«, som ofte giver Anledning til Frygt for, at Dyret er angrebet af den virkelige Kælvningsfeber. Naar Fødselen har været stræng eller, hvad der meget hyppig skeer, Fosteret har siddet i Klemme, saasom naar Fødselen foregaaer ubemærket om Natten, og man saa om Morgenen finder Hovedet af Kalven ude af Fødselsaabningen, og den ikke kan komme videre paa Grund af fejltagtig Stilling af Forbenene, indtræder der et Tryk af de